

คุณลักษณะผู้ประนีประนอม : แนวคิดและการพัฒนา
ตามหลักพุทธสันติวิธี*

MEDIATOR CHARACTERISTICS BY BUDDHIST PEACEFUL MEANS

ประสิทธิ์ ลาภพิทักษ์มงคล

Prasit Larppitakmongkol

ชั้นทอง วัฒนประดิษฐ์

Khanthong Wattanapradith

บรรจบ บรรณรุจิ

Banjob Bannaruji

บรรพต ต้นธีรวงศ์

Banpot Thontiravong

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkomrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: prasithappy@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบทบาทหน้าที่ของผู้ประนีประนอม 2) เพื่อศึกษาคุณลักษณะของผู้ประนีประนอมตามหลักพุทธสันติวิธี 3) เพื่อนำเสนอการพัฒนาคุณลักษณะของผู้ประนีประนอม เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ มีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์ ประกอบการสังเกตแบบมีส่วนร่วม แล้วจึงนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์โดยอธิบายด้วยกระบวนการพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. บทบาทหน้าที่ของผู้ประนีประนอม เป็นผู้สนับสนุนเอื้อบรรยากาศในการเจรจาหาทางออก เป็นบุคคลที่มีความเป็นกลาง ไม่มีอคติ สามารถให้ความเป็นธรรมกับคู่ความทุกฝ่าย ช่วยแก้ไขปัญหาให้แก่คู่ความทุกฝ่ายให้ข้อพิพาทยุติลงอย่างฉันทมิตร

2. คุณลักษณะผู้ประนีประนอมตามหลักพุทธสันติวิธี 11 ประการคือ 1) การเป็นผู้มีอุดมการณ์ ศรัทธาต่องานผู้ประนีประนอม 2) เป็นผู้ที่มีสันติภายในใจเป็นกลาง 3) เป็นผู้ที่มีความรู้ในหน้าที่ 4) มีไหวพริบปฏิภาณในการแก้ปัญหาด้วยปัญญา 5) เป็นนักฟังอย่างมืออาชีพ 6) สามารถสนทนาอย่างสร้างสรรค์ 7) มีความเป็นกลาง ปราศจากอคติ 4 8) เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมเป็นแบบอย่างศีลธรรม 9) เป็นผู้ที่พร้อมเรียนรู้และพัฒนาตนเอง 10) มีความเป็นมิตรและจริงใจต่อคู่ความทั้งสองฝ่าย 11) เป็นผู้ฉลาดในการสร้างสัมพันธ

* Received 1 December 2019; Revised 28 December 2019; Accepted 30 December 2019

3. การพัฒนาผู้ประนีประนอมทั้ง 11 ประการโดยการ 1) ส่งเสริมผู้ประนีประนอมยึดหลักไตรสิกขาเพิ่มทักษะการไกล่เกลี่ย 2) ฝึกการคิดแบบโยนิโสมนสิการ อย่างมีสติ สมาธิและขันติ วิเคราะห์อย่างแยบคาย 3) เพิ่มพื้นที่สานเสวนาตามหลักกัลยาณมิตรเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 4) การพัฒนาการแก้ปัญหาด้วยการค้นหาสาเหตุ ได้แก่ หลักอริยสัจ 4 ซึ่งหากผู้ประนีประนอมได้รับการพัฒนาให้มีคุณลักษณะเหล่านี้ทำให้ผู้ประนีประนอมมีความสุขในการทำหน้าที่ อย่างมีกัลยาณมิตร และเพิ่มให้สมรรถนะในการไกล่เกลี่ยอย่างมีสติ

คำสำคัญ: ผู้ประนีประนอม, คุณลักษณะ, การพัฒนา, พุทธสันติวิธี

Abstract

This research article purpose. 1) to study the roles and duties of the mediator. 2) To study the characteristics of the mediator in accordance with the principles of Buddhism. And 3) To propose the development of the characteristics of the mediator. This research uses the qualitative research methodology in the field by studying the documents and in-depth interview and focus group discussions of 5 informants. Key informants, divided into 6 groups, 4 2 persons, data analysis, synthesized and explained by using the descriptive writing technique.

Findings were as follows:

1. The Mediator is the one who acts as a bridge that leads those who have conflicts to overcome suffering problems due to sedentary conflicts, causing depression. And is a supporter of the atmosphere in negotiations to find a solution.

2. To concept about the characteristics of the mediator according to the Buddhist peaceful means, it was found that the characteristics of a good compromise were 11 points: (1) being a devoted ideologist, And believe of the mediator works. (2) being a peaceful person within (3) being knowledgeable Expertise in the science used in mediation (4) Be smart and intelligent in solving problems with intelligence. (5) Be a professional listener. (8) Be creative. (7) Be neutral, without prejudice. 4 (8) Those who have moral behavior (9) are those who are ready to learn and develop (10) with commitment and responsibility to duty. (11) Be wise in building relationships.

3. The development of the mediator 11 article by (1) Promoting a compromise based on threefold principles, increasing mediation skills. (2) Practicing Yonisomanasikara's thinking by Meditation Patience and Smartly analyzed. (3) Increase dialogue according to the qualities of a good friend principles to exchange knowledge. 4) Development of treatment for other people by Four Noble Truths. it will make the compromise person happy to perform their duties and increase the mediation performance better. And increase the capacity to consciously mediate.

Keywords: Mediator, Characteristics, Buddhist Peaceful Means

บทนำ

นับวันประเทศไทยยังมีคดีฟ้องร้องมากยิ่งขึ้นเนื่องจากสังคมไทยมีบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป สภาพสังคมที่ถ้อยทีถ้อยอาศัยยอมที่จะถอยเพื่อจะอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขในอดีตแทบจะมองไม่เห็น ทำให้คดีความที่ตกค้างในศาลเป็นจำนวนมาก จึงทำให้เกิดแนวคิดการนำ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่พัฒนามาจากสังคมตะวันตกมาใช้ในศาลไทย ซึ่งการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (Mediation) ในประเทศไทยริเริ่มขึ้นตามระเบียบคณะกรรมการบริหารศาลยุติธรรมว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางการเงิน พ.ศ.2544 (ฐิติมา บุญประเสริฐ, 2561) ซึ่งเป็นการระงับข้อพิพาททางเลือกที่ศาลยุติธรรมเล็งเห็นถึงประโยชน์และความสำคัญในฐานะเครื่องมือที่เสริมสร้างประสิทธิผลในการดำเนินคดีทางศาลอำนวยความสะดวกแก่คู่ขัดแย้ง และเป็นการระงับข้อพิพาทด้วยความสมัครใจของทั้งคู่ขัดแย้ง ร่วมมือกันตกลงผลแห่งคดีอันอาจเป็นประโยชน์แก่ทุกฝ่าย ได้ทั้งความสะดวก รวดเร็ว ประหยัด โดยมีคนกลางเข้ามามีส่วนร่วมในการประนีประนอมข้อพิพาท อีกทั้งยังเป็นการลดภาระหน้าที่ของศาลยุติธรรม ทำให้ดำเนินคดีเสร็จสิ้นไปโดยรวดเร็ว และเป็นแบบอย่างให้หน่วยงานอื่น ๆ นำกระบวนการไกล่เกลี่ยเข้ามาปรับใช้เพื่อลดปัญหาข้อขัดแย้ง เช่น กรมบังคับคดี (การไกล่เกลี่ยชั้นบังคับคดี) (สำนักกระงับข้อพิพาทสำนักงานศาลยุติธรรม, 2555) กล่าวได้ว่าการไกล่เกลี่ยปัจจุบันเป็นเครื่องมือหนึ่งที่สำคัญในการลดความขัดแย้ง และช่วยบรรเทาภาระงานในศาลเกี่ยวกับการระงับความขัดแย้งหรือข้อพิพาทโดยผู้ที่ทำหน้าที่ในการเป็นผู้ไกล่เกลี่ย เรียกว่า ผู้ประนีประนอม

ทั้งนี้แนวคิดเรื่องผู้ประนีประนอมแม้จะเป็นคำที่เริ่มต้นจากบริบทสังคมตะวันตก แต่อย่างไรก็ตามในสมัยพุทธกาลบทบาทของพระพุทธเจ้าในการทำหน้าที่ผู้ไกล่เกลี่ยก็มีให้เห็นปรากฏในพระไตรปิฎกอยู่หลายกรณี อนึ่งกรณีตัวอย่างที่สะท้อนความเป็นผู้ประนีประนอมของพระพุทธองค์ที่นักสันติวิธีหลายสำนักยกมาเป็นตัวอย่างในการสอน คือ เรื่องเล่าของความขัดแย้งกรณีพระญาติแย่งน้ำ หรือกรณีภิกษุโกสัมพี เป็นต้น ปัจจัยความสำเร็จของพระพุทธองค์

ในการเป็นผู้ประนีประนอมคือ ทรงมองเห็นเหตุแห่งความขัดแย้ง อันเกิดจากโลภะ โทสะ โมหะ ของมนุษย์ ทรงเป็นกัลยาณมิตรชี้ทางเหตุแห่งทุกข์และการดับทุกข์ ทำให้ทั้งสองฝ่ายได้เห็นโทษและภัยของความขัดแย้งนั้น อีกทั้งยังทรงแสดงให้เห็นคุณค่าของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขเป็นการให้แนวทางที่เป็นหลักประกันป้องกันความขัดแย้งด้วยการสร้างความสามัคคีปรองดอง กล่าวได้ว่าพระพุทธองค์ทรงนำหลักพุทธสันติวิธี หรือธรรมะมาใช้ปฏิบัติการในการจัดการความขัดแย้ง ซึ่งหากถอดรหัสพระพุทธองค์ในฐานะผู้ประนีประนอม จะสะท้อนให้เห็นถึงคุณลักษณะสำคัญของผู้ที่ทำหน้าที่นี้ต้องมีคุณธรรมสร้างความไว้วางใจ และมีทักษะหรือปัญญาในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง

กล่าวโดยสรุป คุณลักษณะของผู้ประนีประนอมนับว่าเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งในฐานะที่เป็นคนกลางที่จะเชื่อมสะพานให้คู่กรณีสามารถหันหน้าเข้าหากันเพื่อร่วมกันหาทางออกของปัญหาที่สามารถสิ้นสุดได้หากต่างก็ตกลงและยอมรับเงื่อนไขกันและกันได้ บทความนี้จึงมุ่งที่จะสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้ประนีประนอมและการพัฒนาผู้ประนีประนอมตามหลักพุทธสันติวิธีควรเป็นอย่างไร ทั้งนี้เพื่อให้ผู้สนใจศึกษาได้เห็นถึงคุณค่าของการนำหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาใช้ในการจัดการความขัดแย้งและนำไปพัฒนาผู้ประนีประนอมให้มีคุณลักษณะของผู้ประนีประนอมที่มีหลักพุทธสันติวิธีในการจัดการความขัดแย้ง นำพาตนเองให้เข้าถึงสันติภายในและสร้างสรรค์สังคมให้เกิดสันติสุขภายใต้บทบาทของการเป็นผู้ประนีประนอมที่นับวันมีผู้ให้ความสนใจมาอุทิศตนทำหน้าที่อย่างจริงจัง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทหน้าที่ของผู้ประนีประนอม
2. เพื่อศึกษาคุณลักษณะของผู้ประนีประนอมตามหลักพุทธสันติวิธี
3. เพื่อการพัฒนาคุณลักษณะของผู้ประนีประนอม

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบลวงภาคสนาม โดยการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการทำกลุ่มสนทนา (Focus Group Discussions) จำนวน 5 ท่าน จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) แบ่งเป็น 9 กลุ่ม จำนวน 42 ท่าน วิเคราะห์และสังเคราะห์ โดยอธิบายด้วยกระบวนการพรรณนา

ผลการวิจัย

1. บทบาทหน้าที่ของผู้ประนีประนอม ผู้ประนีประนอมเป็นบุคคลที่มีความเป็นกลาง ไม่มีอคติ สามารถให้ความเป็นธรรมกับคู่ความทุกฝ่ายได้ถูกต้องตรงตามความประสงค์ของ

คู่ความช่วยแก้ไขปัญหาก็แก่คู่ความทุกฝ่ายและเป็นผู้ช่วยทำให้ข้อพิพาททั้งหลายยุติลงอย่างฉับนิมิต แต่ไม่มีอำนาจชี้ขาดข้อพิพาทใด ๆ ผู้ประนีประนอมจะมีหน้าที่ช่วยให้คู่กรณีหรือคู่เจรจาทางออกร่วมกัน ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันทั้งสองฝ่ายหรือหลายฝ่าย อันจะนำไปสู่ทางออกของความขัดแย้งระหว่างกัน และบทบาทและหน้าที่หลักของผู้ประนีประนอม คือเรื่องของการอำนวยความสะดวกในการประนีประนอม การให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการให้ความรู้และความเข้าใจ ในการประนีประนอม โดยตระหนักถึงประโยชน์ในการร่วมกันแก้ปัญหา

2. พุทธสันติวิธีกับการประนีประนอม การจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธีเชิงบูรณาการตามนัยของพุทธสันติวิธี ในการจัดการความขัดแย้งด้วยความรัก ความสงสาร ความเคารพให้เกียรติ โปร่งใส เที่ยงธรรม และยุติธรรมซึ่งหลักการจัดการความขัดแย้งตามนัยนี้มีความสอดคล้องกับแนวทางสันติวิธีของทุกศาสนาและสอดคล้องกับการทำหน้าที่ของผู้ประนีประนอมในการเป็นคนกลางเจรจาไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทอันมีจุดหมายที่จะทำให้เกิดบรรยากาศของการจัดการปัญหาความขัดแย้งในเชิงสมานฉันท์และเต็มไปด้วยบรรยากาศแห่งความเป็นกัลยาณมิตร ประกอบด้วยแนวคิดย่อยทั้งสิ้น 6 ประเด็น ด้วยกัน กล่าวคือ 1) การมีความรักอย่างเสมอภาคและเท่าเทียม 2) การรื้อถอนและสลายความยึดมั่นถือมั่น 3) การยอมรับในความหลากหลายและความแตกต่าง 4) การตระหนักรู้ เคารพ และให้เกียรติผู้อื่นหรือสิ่งอื่น 5) การอดทนต่อปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ 6) การวางตนให้เป็นกลาง และความเสมอต้นเสมอปลาย กล่าวโดยสรุป หลักพุทธสันติวิธีนี้ นับว่าเป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับคุณลักษณะผู้ประนีประนอม กล่าวได้ว่า หลักพุทธสันติวิธีสอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ของการเป็นผู้ประนีประนอมที่ควรนำมาศึกษาพัฒนา

3. การพัฒนาคุณลักษณะผู้ประนีประนอมตามหลักพุทธสันติวิธี สรุปดังนี้

3.1 พุทธสันติวิธีเพื่อการพัฒนาศีลธรรมการประพฤติตนที่ดีเป็นแบบอย่าง และเป็นเครื่องหมายของคนดี คนที่จะเป็นกัลยาณมิตรให้ผู้อื่น ซึ่งมีหลักธรรมที่นำมาใช้ ได้แก่ หลักศีล 5 กัลยาณมิตร 7 สัมปยุตธรรม 7 มรรคมงคล 8

3.2 พุทธสันติวิธีเพื่อการฝึกฝนตนเอง ได้แก่ การฝึกคิดแบบโยนิโสมนสิการ, การมีสติ สมาธิ และขันติ

3.3 พุทธสันติวิธีเพื่อการเสริมพลังการทำหน้าที่ ได้แก่ หลักพละ 5

3.4 พุทธสันติวิธีเพื่อการนำไปใช้แก้ปัญหาค้นหาสาเหตุ ได้แก่ หลักอริยสัจ 4

3.5 พุทธสันติวิธีในการปฏิบัติต่อผู้อื่น ได้แก่ หลักพรหมวิหาร 4 การให้การปราศจากอคติ 4

3.6 พุทธสันติวิธีในการสร้างให้เกิดความสามัคคีเข้มแข็งของผู้ประนีประนอม ได้แก่ หลัก อปรีหานิยธรรม

อภิปรายผล

1. บทบาทหน้าที่ของผู้ประณีประนอม ผู้ประณีประนอมเป็นบุคคลที่มีความเป็นกลาง ไม่มีอคติ สามารถให้ความเป็นธรรมกับคู่ความทุกฝ่ายได้ถูกต้องตรงตามความประสงค์ของคู่ความช่วยแก้ไขปัญหาให้แก่คู่ความทุกฝ่ายและเป็นผู้ช่วยทำให้ข้อพิพาท จากการศึกษาสภาพบริบทการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของผู้ประณีประนอม ในการเป็นสะพานเชื่อมคู่กรณีทั้งสองฝ่ายให้ตกลงกันอย่างสันติ อภิปรายผลได้ว่า กระบวนการคัดสรรผู้ประณีประนอม เป็นอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารงานไกล่เกลี่ยประจำศาลฯ ในการคัดเลือกผู้ที่มีคุณสมบัติที่เหมาะสม จาก การพูดคุยทำความเข้าใจประวัติการทำงาน ประสบการณ์ชีวิตของผู้สมัคร บุคลิกภาพของผู้สมัคร รวมถึงการสื่อสารเพื่อทราบถึงทัศนคติที่ผู้สมัครต่อการทำหน้าที่เป็นผู้ประณีประนอม ตลอดจนจนถึงความพร้อมในการอุทิศตนเนื่องจากมิได้มีค่าตอบแทน จะมีทั้งที่เป็นผู้ประณีประนอมเก่า และผู้ประณีประนอมใหม่ที่เข้ามาทำหน้าที่ สอดคล้องกับชลาธร เทียนส่องใจ ผู้ประณีประนอม เป็นผู้ไม่มีส่วนได้เสียในข้อพิพาทที่คู่ความทั้งสองฝ่ายมีต่อกัน และเป็นคนกลางที่เข้ามาช่วยทำให้คู่ความทั้งสองฝ่ายกลับเข้ามาคืนดีกันอีก โดยการนำคู่ความทั้งสองฝ่ายมาพบปะกันซึ่งหน้า เพื่อเจรจากัน เปิดโอกาสให้มีการสื่อสารกัน และช่วยขจัดความเป็นศัตรูที่มีต่อกัน ช่วยเสาะหา ข้อมูลที่จะช่วยให้การเจรจาประสบผลสำเร็จ ช่วยขจัดข้อยุ่งยากต่าง ๆ ที่ขัดขวางการเจรจา ออกเสีย ช่วยแปลหรือตีความ สิ่งที่คู่พิพาทอีกฝ่ายได้พูด เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน (ชลาธร เทียนส่องใจ, 2553)

2. การพัฒนาคุณลักษณะของผู้ประณีประนอม คุณลักษณะผู้ประณีประนอมตามหลัก พุทธสันติวิธี 11 ประการคือ 1) การเป็นผู้มีอุดมการณ์ ศรัทธาต่องานผู้ประณีประนอม 2) เป็นผู้ มีสันติภายในใจเป็นกลาง 3) เป็นผู้มีความรู้ในหน้าที่ 4) มีไหวพริบปฏิภาณในการแก้ปัญหาด้วย ปัญญา 5) เป็นนักฟังอย่างมีอาชีพ 6) สามารถสนทนาอย่างสร้างสรรค์ 7) มีความเป็นกลาง ปราศจากอคติ 4 8) เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมเป็นแบบอย่างศีลธรรม 9) เป็นผู้พร้อมเรียนรู้และพัฒนาตนเอง 10) มีความเป็นมิตรและจริงใจต่อคู่ความทั้งสองฝ่าย 11) เป็นผู้ฉลาดในการสร้างสัมพันธ์ อภิปรายได้ว่า การพัฒนาคุณลักษณะของผู้ประณีประนอมตามแนวคิดหลักพุทธสันติวิธี ซึ่งมีรากฐานจากหลักการพัฒนามนุษย์ทางพระพุทธศาสนา และการพัฒนาผู้ประณีประนอม ของนักวิชาการตะวันตกมีความสอดคล้องทั้งทฤษฎีตะวันตกและตามหลักพุทธสันติวิธีหรือตาม หลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วันชัย วัฒนศัพท์ ถวิลวดี บุรีกุล และศุภณัฐ เพิ่มพูนวิวัฒน์ สรุปไว้ดังนี้ 1) ทำหน้าที่สนับสนุนกระบวนการให้ดำเนินไป โดยส่งเสริมการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ของคู่เจรจา 2) มีความรู้ลึกเกี่ยวกับคู่เจรจาทั้งหลาย 3) ทำหน้าที่อย่างเป็นกลาง 4) แสดงให้เห็นแง่มุมทั้งบวกและลบของแต่ละฝ่าย 5) ช่วยให้คู่ เจรจาเข้าใจธรรมชาติของข้อพิพาทและเหตุผลที่ซ่อนอยู่ 6) ส่งเสริมให้คู่เจรจาทบทวน ทางเลือก 7) ถ้ามวิถีสองทางเลือกอื่นที่คิดว่าดีที่สุดที่จะทำหากไม่มาเจรจาทหาข้อตกลง 8) ช่วยให้คู่

เจรจาหาทางออกที่ตอบสนองความต้องการทุกฝ่าย 9) ช่วยคู่เจรจาร่างข้อตกลงที่เป็นไปได้จากทางออก ต่าง ๆ 10) ปกป้องความน่าเชื่อถือของกระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ย (วันชัย วัฒนศัพท์, ถวิลวดี บุรีกุล และศุภณัฐ เพิ่มพูนวิวัฒน์,, 2550)

3. การพัฒนาผู้ประนีประนอมทั้ง 11 ประการโดยการ (1) ส่งเสริมผู้ประนีประนอมยึดหลักไตรสิกขาเพิ่มทักษะการไกล่เกลี่ย (2) ฝึกการคิดแบบโยนิโสมนสิการ อย่างมีสติ สมาธิและขันติ วิเคราะห์อย่างแยบคาย (3) เพิ่มพื้นที่สานเสวนาตามหลักกัลยาณมิตรเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 4) การพัฒนาการแก้ปัญหาด้วยการค้นหาสาเหตุ ได้แก่ หลักอริยสัจ 4 ซึ่งหากผู้ประนีประนอมได้รับการพัฒนาให้มีคุณลักษณะเหล่านี้ทำให้ผู้ประนีประนอมมีความสุขในการทำหน้าที่ อย่างมีกัลยาณมิตร และเพิ่มให้สมรรถนะในการไกล่เกลี่ยอย่างมีสติ อภิปรายได้ว่าการพัฒนาผู้ประนีประนอม โดยหลักไตรสิกขา ซึ่งเป็นหลักพัฒนามนุษย์แบบองค์รวม ไม่ว่าจะทำหน้าที่การงานใด กิจใด หลักการนี้พระพุทธเจ้าทรงวางไว้ให้เป็นแนวปฏิบัติ ทั้งนี้พื้นฐานในการพัฒนาคุณลักษณะของผู้ประนีประนอม พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) ได้แสดงถึงหลักการของการพัฒนาว่า การพัฒนาที่จะยั่งยืนได้นั้นต้องเริ่มต้นจากการสืบค้นเหตุปัจจัยของปัญหาเมื่อจะแก้ปัญหาให้การพัฒนาเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนต้องเปลี่ยนรากฐานทางความคิดใหม่ เพราะปัญหาการพัฒนา มิใช่เฉพาะด้านสิ่งแวดล้อมเท่านั้น แต่ปรากฏทางด้านความคิด ชีวิตทั้งทางกายใจ และสังคมด้วย รากฐานทางความคิด และปัจจัยต่าง ๆ ทางภูมิธรรมภูมิปัญญาที่อยู่เบื้องหลังความเป็นมาของอารยธรรมปัจจุบันจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการที่จะเข้าใจและการปรับปรุงแก้ไขพัฒนาเพื่อประโยชน์สุขแก่สังคมมนุษย์อย่างแท้จริงโดยท่านได้กล่าวว่าในทางพระพุทธศาสนาศักยภาพของการพัฒนา คือ การทำให้คนสามารถทำให้ความขัดแย้งมีความหมายเป็นความประสานเสริม กลมกลืนซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดความสมบูรณ์และดุลยภาพ ซึ่งความสามารถของมนุษย์ที่พัฒนาแล้วจะประยุกต์เข้ากับการแก้ปัญหาสภาพแวดล้อมทั้งหมดได้ ทั้งนี้ในการพัฒนามนุษย์ (Human Development) ระบบการพัฒนาคนท่านใช้คำว่า ภาวนา โดยท่านย้ำว่าการพัฒนาคนควรให้ครบทั้ง 1 ด้าน คือ ด้านพฤติกรรม ด้านจิตใจ และด้านปัญญา การนำเอาปัญญา (Wisdom) กับศีล (ethics) มาประสานกันโดยมีจิตใจ (mental qualities) เป็นตัวเชื่อม ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างจริยธรรม (Ethics) (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2552)

สรุป

ผู้ประนีประนอม คือ เป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จในการไกล่เกลี่ย โดยมีหลักพุทธธรรมเป็นกลไกในการไกล่เกลี่ย ซึ่งผู้ประนีประนอมต้องมีคุณลักษณะภายในกล่าวคือ เรื่องของจิตใจ คุณธรรม มีสัมมาทิฐิในการรับฟังข้อมูล การสื่อสาร การเจรจาที่สามารถสร้างความ

ไว้วางใจได้ หรือมีสันติภายในเป็นสำคัญ ก่อนขยายสันติจากภายในสร้างสรรค์สังคมให้เกิดสันติสุข

ผู้ประนีประนอมตามหลักพุทธสันติวิธี มีคุณลักษณะที่ดี 11 ประการคือ 1) การเป็นผู้มีอุดมการณ์ที่อุทิศตน เสียสละ ทำประโยชน์เพื่อผู้อื่น และเชื่อมั่นในสันติวิธี 2) เป็นผู้ที่มีสันติภายใน 3) เป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในศาสตร์ที่ใช้ในการไกล่เกลี่ย 4) มีไหวพริบปฏิภาณในการแก้ปัญหาด้วยปัญญา 5) เป็นนักฟังอย่างมีอาชีพ 6) สามารถสนทนาอย่างสร้างสรรค์ 7) มีความเป็นกลาง ปราศจากอคติ 4 8) เป็นผู้ที่มีพฤติกรรมเป็นแบบอย่างศีลธรรม 9) เป็นผู้ที่พร้อมจะเรียนรู้และพัฒนา 10) มีความมุ่งมั่นรับผิดชอบต่อหน้าที่ 11) เป็นผู้ฉลาดในการสร้างสัมพันธ์

การพัฒนาผู้ประนีประนอม คือ การพัฒนาทั้งพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา ต้องพัฒนาพร้อมกันทั้ง 3 ด้าน ให้มีความสัมพันธ์ ดังนี้ 1) พฤติกรรม พึงพัฒนาพฤติกรรมที่สร้างสรรค์ เกื้อกูล 2) จิตใจ ซึ่งเจตจำนงที่เป็นตัวชี้้นำกำหนดพฤติกรรม สภาพจิตใจที่พอใจมีความสุข ทำให้พฤติกรรมมีความมั่นคง ปัญญาที่จะทำงานได้ผล 3) ปัญญา เป็นตัวแก้ปัญหา ต้องพัฒนาควบคู่ประสานกันไปและอิงอาศัยการพัฒนาทั้งพฤติกรรมและจิตใจ หลักไตรสิกขา เป็นเครื่องมือสอดคล้องกับการนำไปพัฒนาคุณลักษณะของผู้ประนีประนอม 11 ประการ

ข้อเสนอแนะ

ผู้ประนีประนอม ควรมีคุณลักษณะของผู้ประนีประนอมตามหลักพุทธสันติวิธี ทั้ง 11 ประการ ดังนี้

1. มีอุดมการณ์ คุณลักษณะที่เป็นหัวใจสำคัญของการเป็นผู้ประนีประนอม
2. สันติภายใน คือ มีจิตใจอ่อนน้อมถ่อมตน มีสติปัญญารู้เท่าทันอารมณ์ อารมณ์ไม่เร่าร้อน สะท้อนให้เห็นถึงความจริงใจผ่านการแสดงออกถึงความเห็นอกเห็นใจ มีความตระหนักรู้ตนเองมีสติรู้เท่าทันอารมณ์ของตน
3. มีความรู้ / ความเชี่ยวชาญ ในกระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ย รอบรู้เรื่องเกี่ยวกับกฎหมาย กฎ ข้อบังคับต่าง ๆ การนำความรู้และประสบการณ์ที่สะสมมาใช้ในการทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย
4. การฟังอย่างมีอาชีพ ฟังอย่างลึกซึ้งและตั้งใจ เป็นการฟังที่นำไปสู่ปัญญา เพื่อสรุปให้คู่ความได้เห็นถึงความจริงของแต่ละทางออกอย่างตรงไปตรงมา เป็นเครื่องมือสำคัญที่ผู้ประนีประนอมต้องมีคือ มีสัมมาทิฐิในการรับฟังข้อมูลและแลกเปลี่ยนเรียนรู้
5. การสนทนาอย่างสร้างสรรค์ มีทักษะการเจรจา มีศาสตร์และศิลป์ในการพูดที่มีใช้การโน้มน้าว การใช้วาจา คำพูด ต้องสะท้อนให้คู่ความทั้งสองฝ่ายเห็นความตั้งใจ ทำให้ผู้ฟังเกิดการยอมรับ

6. มีพฤติกรรมเป็นแบบอย่างทางศีลธรรม เป็นคุณลักษณะที่สังคมไทยให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะการทำหน้าที่ประนีประนอมที่ทำให้คู่ความยอมรับ มิได้มาจากการโน้มน้าวแก่งแต่ต้องเป็นผู้ที่คู่ความสามารถวางใจ

7. เป็นผู้ที่พร้อมพัฒนา ผู้ประนีประนอมที่ดีไม่ได้มาจากการสรรสรรคในการสื่อสารเจรจา แต่เป็นเรื่องของการฝึกฝนพัฒนาและหมั่นหาความรู้อยู่เสมอ ทั้งความรู้ด้านนอกและความรู้ด้านใน

8. มีความมุ่งมั่นรับผิดชอบ คุณลักษณะที่ดีประการหนึ่งของผู้ประนีประนอมต้องยึดปฏิบัติคือ ความรับผิดชอบในการรักษาความลับของถ้อยคำที่ได้พูดคุยกับคู่ความ ไม่ควรนำมาเปิดเผย

9. ฉลาดในการสร้างสัมพันธ์ เพราะผู้ประนีประนอมจะต้องทำงานประสานกับเจ้าหน้าที่ บุคลากรของศาลและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

10. ไหวพริบปฏิภาณ มีปัญญาในการแก้ปัญหาการบูรณาการทำความเข้าใจได้ถูกต้อง สามารถทำให้คู่ความบรรลุข้อตกลงร่วมกันด้วยใจสมัคร

11. ความเป็นกลาง / ไม่อคติ คุณลักษณะนี้เป็นแกนกลางสำคัญของการเป็นผู้ประนีประนอมที่มีสมรรถภาพได้เลย ไม่ไปชี้นำหรือชี้ขาดในผลของการเจรจาซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้จะเพิ่มพูนและสะสมเพื่อนำไปพัฒนาให้ยั่งยืนได้ ต้องอาศัยกระบวนการปลูกฝังเรียนรู้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ซึ่งหลักไตรสิกขาเป็นเครื่องมือสำคัญที่เรียกได้ว่าเป็นพุทธสันติวิธีที่สร้างสันติธรรมให้กับผู้ประนีประนอมที่จะเป็นผู้นำธรรมไปทำให้สังคมเกิดสันติสุข โดยเริ่มต้นจากสันติสุขของผู้ประนีประนอมขยายสู่คู่ความและสังคมรอบด้าน

เอกสารอ้างอิง

ชลลธร เทียนส่องใจ. (2553). การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางเชิงพุทธ: หลักการและเครื่องมือสำหรับการจัดการความขัดแย้ง. ใน *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ฐิติมา บุญประเสริฐ. (2561). รูปแบบการไกล่เกลี่ยคดีขอพิพาทเชิงพุทธบูรณาการ : ศึกษาเฉพาะกรณีคดีครอบครัวศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง. ใน *ดุสิตบัณฑิตวิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ดุสิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2552). *การพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมิกจำกัด.

วันชัย วัฒนศัพท์ และคณะ. (2550). *คู่มือเพิ่มพลังความสามารถ กระบวนการจัดการข้อพิพาท*. กรุงเทพมหานคร: ศิริภัณฑ์ออฟเซต.

สำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม. (2555). *ประมวลจริยธรรมผู้ประนีประนอม*.
กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธนาเพรส จำกัด.